

Harmaan talouden selvitysyksikkö
Verohallinto
PL 325
00052 VERO

LAUSUNTO

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

23.11.2017

Asia: Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta käsittelee alkoholilain uudistusta HE 100/2017.

Harmaan talouden selvitysyksikkö lausuu sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle majoitus- ja ravitsemistoimialan harmaan talouden tilanteesta ja määrästä, yritysten taloudellisesta luotettavuudesta ja verovelvoitteiden hoitamisesta, lupavalvonnasta sekä viranomaisyhteistyön merkityksestä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa.

Harmaan talouden määrä

Matkailu- ja ravintola-alan elinkeino- ja työmarkkinajärjestö MaRa ry:n mukaan vahingot yhteiskunnalle verojen ja lakisääteisten maksujen laiminlyönnestä majoitus- ja ravintola-alalla ovat 300 - 400 miljoonaa euroa vuodessa ja että noin 8-10 prosenttia ravintola-alasta on harmaan talouden piirissä. Järjestön mukaan harmaa talous vaikuttaa rehellisen yrittäjän arkeen esimerkiksi vääristämällä kilpailua ja palveluiden hintoja. Rehellinen yritys ei pysty kilpailemaan velvoitteensa laiminlyövä ravintolan kanssa.¹ Eduskunnan tarkastusvaltiokunta on arvioinut harmaan talouden määrän Mara ry:tä suuremmaksi.²

Taloudellinen luotettavuus ja verovelvoitteiden hoitaminenMajoitus- ja ravitsemistoimiala

Harmaan talouden selvitysyksikön majoitus- ja ravitsemistoimialaa koskevan asiakasluokittelun³ mukaan toimialalla on toiminut vuosina 2015 - 2017 yhteensä n. 16.500 yritystä.

Toimialalla korostuvat verotuspuutteet. Verovelkaisia yrityksiä on 31 % yrityksistä ja verovelan kokonaismäärä on 59 milj. euroa. Yhteensä 80 % ja 43 milj. euroa verovelasta on yrityksillä, joilla ei ole voimassaolevaa maksusuunnitelmaa. Muus- ta kuin maksukyvyttömyydestä johtuva verovelka on harmaata taloutta. Arviovero-

¹ <https://www.mara.fi/harmaa-talous-on-merkittava-ongelma-ravintola-alalla>

² Eduskunnan tarkastusvaltiokunnan julkaisu 1/2010: Kansainvälistyvä harmaa talous. s. 64-87.
https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2010.pdf

³ Majoitus- ja ravitsemisalalan asiakasluokittelu (22.11.2017). Harmaan talouden selvitysyksikkö / Verohallinto. Kts. liite 1.

tettuja yrityksiä on 3,6 % yrityksistä. Arvioverotus suoritetaan mm. silloin, kun annettu veroilmoitus puuttuu tai se ei ole luotettava ja soveltu verotuksen perustaksi.

Toimialan yleispiirteenä on heikentynyt kyky hoitaa julkiset velvoitteet, mm. tilinpäätöksen ilmoittaneista yrityksistä n. 20 %:lla on heikko maksuvalmius tai oma pääoma on negatiivinen.

Anniskeluluvan haltijat

Harmaan talouden selvitysyksikön ilmiöselvityksen⁴ "Anniskeluluvanhaltijat 2016" mukaan voimassaolevia anniskelulupia on n. 8.300. Luvanhaltijayrityksiä oli yhteensä n. 6.500, joista n. 90 %:lla oli yksi lupa ja n. 10 %:lla kaksi tai useampi lupaa.

Selvityksen mukaan anniskeluluvanhaltijoiden heikko taloudellinen tilanne korostuu muihin toimialoihin verrattuna mm. oman pääoman on menettänyt yli 20 % osakeyhtiöistä. Yrityksistä n. 18 % on verovelkaisia ja verovelan kokonaismäärä luvanhaltijoilla on yhteensä n. 24 miljoonaa euroa.

Luvanhaltijoiden verovelka on lisääntynyt vuodesta 2008 vuoteen 2016 yhteensä +178 % ja verovelan keskiarvo +161 %. Harmaata taloutta indisoivien tietojen suhteellinen osuus on kasvanut, esimerkiksi alhaisen myyntikatteen yritysten määrä on kasvanut, kuten myös sellaisten yritysten lukumäärä, joissa on alhaiset palkat liikevaihtoon suhteutettuna.

Majoitus- ja ravitsemistoimialan verovalvontahanke sekä Verohallinnon rikosilmoitukset

Verohallinto on toteuttanut tarkastushankkeen anniskeluluvanhaltijoihin vuosina 2015 - 2016. Hankkeessa laadittiin n. 650 verotarkastusta. Tarkastetuista kohteista oli huomautettavaa verotuksen hoitamisessa noin 70 prosentissa tapauksista. Tarkastuksista paljastui mm. maksuunpantavaa arvonlisäveroa, peiteltyä osingonjakoa ja kirjanpidon ulkopuolisia palkkoja. Hankkeessa tarkastetuista yrityksistä 146 yritystä eli 23 % kirjattiin harmaan talouden tarkastuksiksi.

Kokonaisuudessaan Verohallinto on tehnyt 406 tutkintapyyntöä poliisille viimeisen kymmenen vuoden aikana majoitus- ja ravitsemistoimialasta. Verohallinnon rikosilmoitukset ovat koskeneet kirjanpitorikoksia, veropetoksia tai niiden törkeitä tekemuotoja. Toimialan harmaan talouden yleispiirteenä ovat tulonsalaukset, jotka on toteutettu heikkotasoisilla tai puuttuvilla kirjanpidoilla, kassakirjanpidoilla tai kassalaitteilla.

Viranomaisyhteistyö majoitus- ja ravitsemistoimialan valvonnassa

Majoitus- ja ravitsemistoimialan valvontaa ja harmaan talouden torjuntaa suoritetaan viranomaisyhteistyössä. Elinkeinoon kohdistuu useamman viranomaisen lupa-, valvonta- ja perintätoimia. Keskeisiä toimijoita toimialan valvonnassa ovat Verohallinto, poliisi, Valvira, ulosotto, aluehallintoviraston lupavalvonta ja Tulli.

⁴ Anniskeluluvanhaltijat 2016. (28.2.2017). Harmaan talouden selvitysyksikkö / Verohallinto. Kts. liite 2.

Valvonta muodostaa kokonaisketjun, jossa jokaiselle viranomaiselle on oma roolinsa. Viranomaisyhteistyöllä ja tietojenvaihdolla on pitkät perinteet.

Luvanvaraiseen elinkeinoon pyrkivien yrittäjien taloudellisten edellytysten ja luotettavuuden varmistaminen on ollut lupaviranomaisen suorittamaa ennakkovalvontaa harmaan talouden torjumiseksi, jossa varmistetaan, että vain julkiset velvoitteensa hoitaneet yrittäjät täyttävät lupaedellytykset. Luvanhaltijoihin kohdistetaan myös jälkivalvontaa.

Lupamenettely on ollut tehokas keino ohjata yrityksiä toimimaan oikein julkisten velvoitteiden hoitamisessa. Vakavissa väärinkäyttötilanteissa lupamenettely on mahdollistanut luvanvaraisesta elinkeinosta harmaan talouden toimijoiden poistamisen ja rikollisen toiminnan katkaisemisen.

Lopuksi

Harmaan talouden selvitysyksikön mukaan Eduskunnassa käsiteltävänä oleva alkoholilaki (HE 100/2017) heikentää toteutuessaan lupaviranomaisen mahdollisuuksia torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta harmaan talouden torjunnan kannalta keskeisellä majoitus- ja ravitsemistoimialalla. Toteutuessaan alkoholilaki myös heikentää viranomaisten välistä tietojenvaihtoa ja viranomaisyhteistyönä suoritettavaa toimialan valvontaa. Kehityssuuntaa ei voida pitää voimassa olevan hallituksen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian ja toimenpideohjelman mukaisena.

Harmaan talouden selvitysyksikkö on toimittanut Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle alkoholilaista aikaisemmin 6.11.2017 ja 7.11.2017 päivätyt lausunnot. Lausunnot sisältävät säädösmuutosehdotukset mm. alkoholilupien edellytyksistä ja viranomaisten välisestä tietojenvaihdosta, joilla varmistettaisiin se, että toimialan lupa-valvonta, viranomaisten välinen tietojenvaihto ja viranomaisyhteistyö valvonnassa ei pääsisi heikkenemään.

Helsingissä 23.11.2017

Janne Marttinen
johtaja
Harman talouden selvitysyksikkö
Verohallinto

Olavi Kärkkäinen
ylitarkastaja
Harmaan talouden selvitysyksikkö
Verohallinto

Liite 1. Harmaan talouden selvitysyksikkö / Verohallinto. Majoitus- ja ravitsemisalan asiakasluokittelu (22.11.2017).

Liite 2. Harmaan talouden selvitysyksikkö / Verohallinto. Anniskeluluvan haltijat 2016. (28.2.2017)